

Джерела та література

1. Гегель Г. В. Ф. Философия права. Москва: Литература. Мир книги, 2009. 464 с.
2. Гегель Г. Основы философии права, або Природне право і державознавство. Київ: Юніверс, 2000. 336 с
3. Гегель Г. Иенская реальная философия. *Работы разных лет: в 2-х т.* Москва: Мысль, 1970. Т. 1. 668 с.
4. Лавров П. Л. Гегелизм. *Философия и социология: в 2-х т.* Москва: Мысль, 1965. Т. 1. 739 с.

Хворов Сергій

Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля

РОЛЬ І ЗНАЧЕННЯ АРИСТОТЕЛЯ В ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ СУЧАСНОЇ НАУКОВОЇ МЕТОДОЛОГІЇ

Анотація. *Аристотель стояв біля витоків значної кількості сучасних наукових дисциплін. Окрім цього, саме йому належить авторство багатьох прогресивних підходів до раціонального пізнання навколишньої дійсності, які не втратили актуальності дотепер. Робота містить опис головних методологічних досягнень філософа.*

Ключові слова: *Аристотель, наукова методологія, історія філософії.*

Abstract. *Aristotle was at the origins of a large number of modern scientific disciplines. In addition, he is the author of many progressive approaches to the rational cognition of the reality, which have not lost relevance in our time. This work contains a description of the main methodological achievements of the philosopher.*

Key words: *Aristotle, scientific methodology, history of philosophy.*

Повний інтелектуальний плюралізм, характерний для епохи постмодерну, на жаль, призвів до певної делегітимізації наукового підходу в очах широкої публіки, що на пряму ніяк не стосується наукової діяльності. Саме тому ми спостерігаємо зростання рівня популярності таких різноманітних псевдонаукових концепцій, як, наприклад, концепція «Нової хронології» А. Т. Фоменка та Г. В. Носовського. Звернення до творчості Аристотеля та методологічних доробок, широко імplementованих ним у практику пізнання світу, допоможе нам вкотре впевнитися в тому, що саме робить науку наукою. Внесок Аристотеля у розвиток різних методологічних складових окремих наук досліджували такі науковці: А. А. Тахо-Годі, А. Ф. Лосєв, В. Ф. Асмус, А. Т. Юнусов, Н. Н. Кожевников та інші.

Насамперед ми маємо звернути увагу на принцип історизму, популяризацією якого Стагіріт почав займатися ще як учень Платона (т. зв. Академічний період). Ранні діалоги філософа, такі як «Евдем» та «Протрептик» (дійшли до нас у вигляді окремих цитат у роботах інших філософів), містять детальний опис досліджуваної проблеми та підходів, що використовували попередники Аристотеля, намагаючись відповідні проблеми вирішити. Проблема душі і пізнання, викладену в «Евдемі»,

Аристотель простежував від періоду діяльності «магів» до Сократа і Платона [6]. Надалі «батько наук» продовжував дотримуватися принципу історизму, розглядаючи певні ідеї в динаміці їх історичного розвитку. Головний твір життя філософа, «Метафізика», вміщує глибинний аналіз онтологічного питання. Перед тим, як вести розмову про «першу філософію», автор звертається до пізнавальних концепцій Фалеса, Гесіода, Парменіда, Демокріта, піфагорейців та, звісно, свого вчителя Платона [1].

Аристотель звертається до напрацювань попередників не лише для того, щоб протиставити їм власні напрацювання. Простежуючи розвиток окремих ідей та виокремлюючи спадкові закономірності їх розвитку (наприклад, порівнюючи ідеї Піфагора та Платона й описуючи їх взаємозв'язок), він виділяє прогресивні (на його думку) елементи й розвиває їх, після чого доповнює персональними умовиводами [5]. Це стосується не лише «Метафізики», але й, наприклад, «Нікомахової етики», де філософ вважає за потрібне спочатку вивчити думки своїх попередників про державний устрій, а потім тільки вже сам починає говорити про це. Цей методологічний аспект і наразі є одним із базових у науці, адже він є не тільки проявом ввічливості, але і принципово-важливим елементом, що дає змогу уникати повторення чужих думок та видання під видом унікального результату розумової праці вже наявного конструкту [1].

Поряд із принципом історизму існує й діалектичний метод. Шляхом зіставлення ідей попередників Аристотель намагався знімати протиріччя між ними. Застосовуючи порівняльно-науковий та діалектичний методи, він зіставляє дві пізнавальні програми Античності: математичну програму Піфагора–Платона та атомічну програму Демокріта, результатом чого є формування власної програми [5]. У «Топіці» філософ писав, що діалектика ймовірного у філософії потрібна, бо «коли можливі сумніви [у правильності] тієї або іншої сторони, нам легше буде помічати в кожному окремому випадку істинне і хибне» [1].

Аристотелем у його творах вже були виділені різні науки, що мали різні предмети. Наука Аристотеля (на відміну від науки Платона, який вбачав у ній підготовку людської свідомості до сприйняття світу ейдосів) хоча й була невіддільна від філософії загалом, займалася конкретними дослідженнями. На основі цих досліджень філософія Аристотеля досягала граничні основи буття [2]. Ще одним важливим методологічним елементом вищеописаних досліджень був принцип пізнання «від зрозумілого людині до зрозумілого по природі». Оскільки у природі Аристотель вбачав універсальну причину, яка одночасно виступає як матерія та форма, в цьому разі вищезазначений принцип пізнання означав його поступовість та багатогранність, що вкрай важливо для коректного та цілеспрямованого досягнення дійсності [3].

Надважливим інструментом науки є формальна логіка, в розвиток якої Аристотель зробив вагомий внесок. Не будемо забувати про те, що саме ним були сформовані 3 базові закони формальної логіки (закон тотожності, закон заборони протиріччя та закон виключення третього). Закон достатнього обґрунтування, відповідно до загальновизнаної позиції, не був сформований напряду, але

використовувався Аристотелем. Навіть більше, автор у роботі наводить твердження, яке можна трактувати як формулювання саме цього закону. У десятій главі дев'ятої книги «Метафізики» є дуже цікавий фрагмент, який можна переформулювати так: «Істина – це пов'язаність пов'язаного і непов'язаність непов'язаного, а також істиною (іншого роду) є те, що ми називаємо істиною, виходячи з наших пізнавальних можливостей за відсутністю доказу протилежного» [1]. Вказівка на необхідність однозначного причинно-наслідкового зв'язку між явищем та похідними з цього явища фактично є основою доказу (про який ідеться у 4-му законі формальної логіки), доказ же, у свою чергу, є основою раціонального осягнення світу – основою науки. Друга частина висловлювання Аристотеля про істину також важлива, бо у ньому ми бачимо акцент на обмеженні пізнавальних можливостей людства, яке з часом стає менш значним, що можна однозначно інтерпретувати як базу для значно більш пізніх умовиводів про діалектику пізнання (І. Кант, Г. В. Ф. Гегель).

Велику роль Стагірит відводив коректному визначенню понять, наукова важливість чого, здається, зараз зрозуміла всім і кожному. Для науки принцип чітко поданої дефініції має особливе значення, оскільки в межах конкретної роботи, чи навіть ширше, в межах наукової галузі, за умови відсутності термінологічної бази, конструктивний рух вперед буде неможливий. Наявність термінологічного апарату, що допомагає чітко окреслити предмет дослідження, – одна з найбільш характерних для науки рис, що впливає саме із законів тотожності та виключення протиріч, викладених Аристотелем у «Метафізиці» [4].

Без розвиненої логічної та методологічної бази, яку сконструював ще у IV ст. до н. е. син Нікомаха, сучасна наука не змогла б досягнути того рівня, на якому вона знаходиться зараз. Ігнорування її, абсолютне нехтування досвідом попередників та відкидання динаміки розвитку буття у всіх його проявах призведе лише до зменшення пізнавальних можливостей людства. Завдяки історичному, діалектичному, порівняльному та іншим науковим методам, що залишив нам Аристотель, ми сьогодні можемо впевнено рухатися та розширювати грані пізнання.

Джерела та література

1. Аристотель. Собрание сочинений в 4-х томах. М.: Мысль 1976–1983.
2. Асмус В. Ф. Античная философия. Москва: Изд-во «Высшая школа», 1976. С. 359–403.
3. Асмус В. Ф. Метафизика Аристотеля. 1976. *Аристотель. Сочинения в четырех томах*. Т. 1 / ред. В. Ф. Асмус. Москва: «Мысль», 1976. С. 4–62.
4. Афонасин Е. В. «Следы» прошлого. Аристотель – историк философии. *Scholae. Философское антиковедение и классическая традиция*, 2017. С. 570–706.
5. Кожевников Н. Н., Данилова В. С. Влияние Аристотеля на формирование научной и философской методологии *Вестник Северо-*

Восточного федерального университета им. М. К. Аммосова. Серия: Педагогика. Психология. Философия. 2016. С. 45–51.

6. Лосев А. Ф., Тахо-Годи А. А. Платон. Аристотель. Москва: «Молодая гвардия», 1993. Серия «ЖЗЛ».

Левченко Олександр

Донецький національний університет імені Василя Стуса

ФІЛОСОФСЬКІ ЗАСАДИ МИРОТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВУДРО ВІЛЬСОНА

Анотація. Робота присвячена філософським засадам діяльності Вудро Вільсона, який досліджував питання впорядкування міжнародних відносин та визначення ролі США на політичній мапі світу до того, як став президентом. В роботі доводиться що в своїй діяльності він керувався своїми напрацюваннями та християнськими нормами моралі, активно намагався реалізовувати свої цілі.

Ключові слова: Вудро Вільсон, філософські засади, християнські норми моралі, мирне регулювання.

Abstract. The work focuses on the philosophical foundations of Woodrow Wilson, who explored the issues of regulating international relations and determining the role of the United States on the political map of the world before he became president. It is proved in the work that in his activity he was guided by his science achievements and Christian norms of morality and actively tried to realize his goals.

Key words: Woodrow Wilson, philosophical principles, Christian norms of morality, peaceful regulation.

XX століття було насичене проблемними подіями, долати які людям довелося вперше не лише протягом свого життя, а й такі, що вперше з'явилися в історії людства. Однією з таких подій можна вважати Першу світову війну. Відчуття та поведінка осіб на різних «рівнях» суспільства різнилися між собою – політична верхівка вбачала швидке закінчення війни та вважала її певним символом закінчення усіх воєн світу, проте серед більш масової групи – солдат фронту – було широко розповсюджене відчуття нескінченності та жорстокості цієї війни.

Аналізуючи «ефективність» війни, цілком справедливо буде сказати, що вона за своєю сутністю була надзвичайно жорсткою та достатньо безглуздою. Подібної думки притримувався і 28-й президент США Вудро Вільсон, який найкращим варіантом для себе вбачав роль умовного миротворця, причому невідомо, був це свідомий чи несвідомий вибір. Вудро перебував на посаді президента 8 років, початок його другої каденції, фактично, був початком вступу у війну Сполучених Штатів [41].

Варто зазначити, що задовго до здобуття посади президента США Томас Вудро Вільсон брав активну участь у дослідженнях широкого кола тем, зокрема публічного адміністрування та ролі США на політичній мапі світу. Вивчаючи його праці, можна помітити закономірність у викладенні думок та вірності своїм ідеям – ті дії, які Вудро робив, будучи президентом, були давно обмірковані ним